

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри медичної психології та психіатрії з курсом післядипломної освіти Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова МОЗ України,

Пшук Наталії Григорівни

на дисертаційну роботу аспіранта кафедри психіатрії, наркології та медичної психології Полтавського державного медичного університету

Гальченко Аліни Василівни

за темою: «Психосоціальна дезадаптація у внутрішньо переміщених осіб (клініко-психопатологічні, патопсихологічні особливості та реабілітація)»,

представлену на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 «Медицина»

У контексті сучасної біопсихосоціальної моделі психосоціальна дезадаптація – це збій у механізмах психічного пристосування при гострому або хронічному емоційному стресі, внаслідок чого виникає часткова або повна нездатність пристосовуватись до умов соціального оточення і виконувати звичайну для власного статусу роль у суспільстві через обмеження функціональності психіки. Аспекти даного явища потребують усестороннього поглибленого вивчення, у тому числі в сфері медичної галузі. Дане дисертаційне дослідження присвячене ретельному вивченню особливостей психосоціальної дезадаптації внутрішньо переміщених осіб.

Вимушене переселення для особистості є психотравмою, внаслідок якого руйнуються як соціальні, так і емоційні зв'язки людини. Безумовно, подібна ситуація має важливий вплив на психічне здоров'я, якість життя та соціальне функціонування внутрішньо переміщених осіб. Серед осіб, які перенесли психотравму, відчули на собі жах воєнних дій, перенесли відчуття втрати близьких, рідних, знайомих, зазнали страху за життя дітей та батьків, усвідомили реальну загрозу своєму здоров'ю та життю та вимушені були покинути рідні місця та домівку – невротичні розлади та психосоціальна дезадаптація є досить розповсюдженими явищами.

Актуальність дисертаційної роботи Гальченко А.В. зумовлена одним із важливих напрямків психіатрії - вивченням стану психічного здоров'я та загальної адаптації внутрішньо переміщених осіб при невротичних розладах, а також необхідністю пошуку методів реабілітації психосоціальної дезадаптації та невротичних розладів, які виникають внаслідок вимушеного переселення.

Наукова новизна.

У дисертаційній роботі вперше науково обґрунтовано вплив психосоціальної дезадаптації на формування невротичних розладів у внутрішньо переміщених осіб.

Встановлено найбільш розповсюджені невротичні розлади серед внутрішньо переміщених осіб з психосоціальною дезадаптацією, зокрема: змішаний тривожно-депресивний розлад, розлади адаптації, соматизований розлад, посттравматичний стресовий розлад, пролонгована депресивна реакція.

Проаналізовані клініко-психопатологічні особливості внутрішньо переміщених осіб, встановлено їх взаємозв'язок з психосоціальною дезадаптацією.

Вперше представлено та науково доведено взаємозв'язок між невротичним розладом та варіантом психосоціальної дезадаптації у внутрішньо переміщених осіб, а також його тяжкістю перебігу.

Вперше детально проаналізовані ведучі фактори психотравми у внутрішньо переміщених осіб, виокремлено гострі та хронічні чинники, з врахуванням гендерних відмінностей. Доведено вплив психотравми на формування психосоціальної дезадаптації, якість життя та соціальне функціонування внутрішньо переміщених осіб.

Вперше вивчено та описано патопсихологічні особливості внутрішньо переміщених осіб з врахуванням варіанту психосоціальної дезадаптації та невротичного розладу.

Практичне значення.

Враховуючи отримані результати клініко-анамнестичного, клініко-психопатологічного та психодіагностичного методів обстеження, розроблено

принципи та алгоритм надання допомоги внутрішньо переміщеним особам з психосоціальною дезадаптацією.

Розроблено комплексну персоніфіковану лікувально-реабілітаційну програму у внутрішньо переміщених осіб з психосоціальною дезадаптацією та невротичними розладами, яка враховує гендерні особливості, вік та особистісні особливості. Доведена ефективність програми з дезактуалізацією стану психосоціальної дезадаптації у внутрішньо переміщених осіб.

Дані дисертаційного дослідження сприяють підвищенню якості діагностики психосоціальної дезадаптації у внутрішньо переміщених осіб, диференціації варіантів психосоціальної дезадаптації та її тяжкості, що в подальшому визначає вектор направленості психокорекції та реабілітації.

Отримані наукові дані та практичні рекомендації впроваджено у лікувально-профілактичну роботу лікарень та у педагогічний процес вищих навчальних медичних закладів.

Загальна характеристика роботи

Дисертація структурно складається з анотацій, вступу, огляду літератури, 6 розділів власних досліджень, висновків, практичних рекомендацій та списку використаної літератури. Текст дисертації викладений на 207 сторінках машинопису, роботу проілюстровано 18 таблицями і 10 рисунками. Список використаної літератури містить 233 джерела, з них 111 вітчизняних та 122 іноземних.

В анотації, яка викладена українською та англійською мовами, авторка подає стисло інформацію про використані методи в дослідженні, основні результати, наукову та практичну новизну дисертаційної роботи.

У **вступі** обґрунтовано вибір напрямку дослідження, його актуальність, сформульовану мету та завдання, описано наукову новизну, практичне значення роботи, особистий внесок дисертанта, а також дані щодо впровадження отриманих результатів дослідження.

Перший розділ містить огляд сучасної літератури, яка присвячена стану останніх досліджень наслідків вимушеного переселення, зокрема в умовах військових конфліктів, що чинить вагомий та кардинальний вплив на

психологічний стан особистості у порівнянні з добровільною міграцією. Поєднаний вплив особливостей пережитої психічної травми, демографічних, соціально-психологічних факторів створюють умови для формування і розвитку психосоціальної дезадаптації, а також невротичних розладів у внутрішньо переміщених осіб. Зокрема, авторка окремо приділила увагу аналізу джерел з вивчення посттравматичного стресового розладу, що, зі свідчень сучасних досліджень, притаманний вимушеним переселенцям.

Другий розділ традиційно детально описує матеріал та методи дослідження, обґрунтування їх застосування. До дисертаційного дослідження було залучено 188 пацієнтів, які являлися внутрішньо переміщеними особами з Донецької, Луганської областей та Криму у період 2014-2017 років. Внутрішнє переміщення для всіх осіб було вимушеним та пов'язано з антитерористичною операцією на території України. На період проведення даного дослідження всі внутрішньо переміщені особи проживали на території Полтавської області та міста Полтава. Вони були розподілені на три групи та всебічно обстежені за допомогою інформаційно-аналітичного, соціально-демографічного, клініко-анамнестичного, клініко-психопатологічного та психодіагностичного методів. Для обробки отриманих результатів дослідження використано пакет статистичних методів.

У **третьому розділі** авторка описує особливості психосоціальної дезадаптації у внутрішньо переміщених осіб, варіанти та ступені тяжкості. Вперше досліджено це питання з боку гендерних аспектів, встановлено відмінності, що в подальшому важливо для розробки персоніфікованої програми реабілітації. Доведено вплив тяжкості та варіантів психосоціальної дезадаптації на якість життя внутрішньо переміщених осіб.

У **четвертому розділі** проведено детальний аналіз гострих та хронічних факторів психотравми внутрішньо переміщених осіб, вивчено фактори впливу на формування психосоціальної дезадаптації та невротичних розладів. Результати дослідження продемонстрували комплексність гострих та хронічних чинників та їх кореляційний взаємозв'язок з тяжкістю психосоціальної дезадаптації та вірогідністю виникнення невротичної патології. Авторка також

виокремила провідні фактори психотравми у внутрішньо переміщених осіб залежно від гендерної приналежності.

У **п'ятому розділі** представлені результати клініко-психопатологічного обстеження внутрішньо переміщених осіб з психосоціальною дезадаптацією та невротичними розладами. Встановлено особливості клінічної картини внутрішньо переміщених осіб з невротичними розладами в залежності від тяжкості психосоціальної дезадаптації та її варіанту, проаналізовано синдромальну структуру з визначенням домінуючих синдромокомплексів. Авторка описує предиктори формування психосоціальної дезадаптації окремо по кожному з діагностованому неспсихотичному психічному розладі.

Для дослідження клініко-психопатологічних особливостей внутрішньо переміщених осіб з психосоціальною дезадаптацією додатково використано набір опитувальників, які дозволили більш детально дослідити дані аспекти, зокрема застосовано – Опитувальник вираженості психопатологічної симптоматики (SCL-90-R), Шкала Гамільтона для оцінки тривоги (HARS), Шкала Гамільтона для оцінки депресії (HRDS).

Шостий розділ містить ретельний аналіз вивчення особистісних особливостей внутрішньо переміщених осіб з психосоціальною дезадаптацією. Використавши опитувальник К. Леонгарда - С. Шмішека, авторка дослідила характерологічний профіль кожної особи, виявила вірогідні зв'язки між типами акцентуацій характеру та варіантами психосоціальної дезадаптації. Отримані дані необхідні були для використання їх у подальшій персоніфікованій програмі реабілітації.

У **сьомому розділі** сформульовані основні принципи та алгоритми надання допомоги внутрішньо переміщеним особам з урахуванням особливостей психосоціальної дезадаптації. В основу реабілітаційної програми покладено результати клініко-анамнестичного, клініко-психопатологічного і патопсихологічного дослідження, розроблена програма є комплексною та персоніфікованою.

Програма реабілітації внутрішньо переміщених осіб з психосоціальною дезадаптацією базується на поєднанні психоосвітніх заходів,

психотерапевтичних інтервенцій та фармакотерапії. Психосвітні методи полягали у проведенні проблемно-орієнтованих бесід в психотерапевтичних групах, як індивідуального так і групового характеру. Психотерапевтичним інтервенціям надавався основний пріоритет в реабілітаційному процесі з внутрішньо переміщеними особами з метою нівелювання клінічних проявів психосоціальної дезадаптації, різних її варіантів та ступенів тяжкості. Провідні психотерапевтичні методики базувалися на принципах когнітивізму, біхевіоризму та раціоналізму з включенням допоміжних технік. Фармакотерапія в програмі реабілітації призначалася диференційовано, у відповідності до загальноприйнятих протоколів надання допомоги хворим на невротичні розлади з урахуванням психосоціальної дезадаптації та індивідуальних особливостей пацієнтів.

У підсумку цього розділу авторка наводить результати застосованої комплексної та персоніфікованої програми реабілітації внутрішньо переміщених осіб з психосоціальною дезадаптацією. Отримані результати сформовані на основі катamnестичних спостережень та оброблені за допомогою адекватного та сучасного статистичного методу. Доведено високу ефективність проведеної комплексної програми реабілітації, що дозволяє використовувати її у роботі з внутрішньо переміщеними особами.

Використання адекватних статистичних методів для одержання результатів дослідження, а також глибоке вивчення авторкою сучасного стану проблеми, дозволяють вважати, що наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані в дисертації, базуються на статистично значущих фактах і є глибоко обґрунтованими.

Представлені **висновки** та **практичні рекомендації** є достовірними, обґрунтованими, об'єктивно висвітлюють об'єм проведеного дослідження, впливають із фактичного матеріалу та відповідають змісту роботи.

Бібліографічний список містить 233 джерела, з них 111 вітчизняних та 122 іноземних, його оформлено згідно прийнятих бібліографічних правил.

Результати дослідження мають велике значення для психіатричної науки та практики, адже авторкою вперше вивчено невротичні розлади у взаємозв'язку з психосоціальною дезадаптацією у внутрішньо переміщених

осіб, розроблено ефективний комплекс лікувальних психофармакологічних та психотерапевтичних заходів, адаптованих до сучасних умов. Дисертація є завершеною самостійною працею, повністю відображає основні положення дисертаційної роботи, а висунуті висновки роботи повністю відповідають меті та завданням дослідження.

Питання для дискусійного обговорення. Принципових зауважень до дисертації немає. Загалом представлена робота заслуговує позитивної оцінки. Разом з тим є деякі зауваження:

1. Деякі таблиці перевантажені інформацією і складні для сприйняття.
2. В огляді літератури зроблено акцент на ПТСР у внутрішньо переміщених осіб.

Крім того, деякі питання постають дискусійними та потребують роз'яснення:

1. У рамках рекрутменту пацієнтів для дослідження, який відсоток пацієнтів відмовилось і якими були основні мотиви відмови?

2. На Вашу думку, які саме психотравмуючі чинники мали найбільший вплив на розвиток психосоціальної дезадаптації при невротичних розладах у внутрішньо переміщених осіб?

Питання не є принциповими і не знижують загалом позитивної оцінки дисертаційної роботи.

Загальний висновок.

Таким чином, дисертаційна робота Гальченко Аліни Василівни на тему «Психосоціальна дезадаптація у внутрішньо переміщених осіб (клініко-психопатологічні, патопсихологічні особливості та реабілітація)», що представлена на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 «Медицина», є самостійною, завершеною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують важливу наукову задачу сучасної психіатрії. За своєю актуальністю, новизною, адекватністю постановки задач, теоретичною та практичною значущістю дисертаційна робота відповідає сучасним вимогам пп. 10, 11 «Порядку

проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України, затвердженого № 167 від 06 березня 2019 року щодо дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 – Медицина, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри медичної психології та психіатрії з курсом післядипломної освіти Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова МОЗ України, доктор медичних наук, професор

Н.Г. Пшук

[Handwritten signature]
Підпис _____
завіряю _____
в.м.п. _____
відділу кадрів
Вінницького національного
медичного університету
ім. М. І. Пирогова
[Handwritten signature]
" 09 2021р.